Johtaja Jaakko Eskola
Tilintarkastuspäällikkö Jari Sanaskoski

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

Asia: U 78/2022 vp valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen uudelleenlaatimiseksi (unionin yleiseen talousarvioon sovellettavat varainhoitosäännöt; varainhoitoasetuksen uudelleenlaadinta)

Lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen uudelleenlaatimiseksi (unionin yleiseen talousarvioon sovellettavat varainhoitosäännöt; varainhoitoasetuksen uudelleenlaadinta)

Valtiovarainvaliokunta on pyytänyt Valtiontalouden tarkastusvirastolta, jäljempänä tarkastusvirasto, kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien valtioneuvoston kirjelmää eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen uudelleenlaatimiseksi (unionin yleiseen talousarvioon sovellettavat varainhoitosäännöt; varainhoitoasetuksen uudelleenlaadinta). Tarkastusvirasto kiittää tilaisuudesta lausua hallituksen esityksestä ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Lausunto valtioneuvoston kirjelmästä

Kirjelmän mukaan valtioneuvosto tukee varainhoitoasetukseen tehtäviä muutoksia, jotka yksinkertaistavat tai teknisesti päivittävät sääntelyä sekä tukevat EU:n taloudellisten etujen suojaamista lisäämällä varainkäytön läpinäkyvyyttä. Valtioneuvosto korostaa, että varainhoitoasetuksen uudelleenlaadinnassa on huolehdittava, ettei budjettivallan käyttäjien toimivaltuuksia ja toimintamahdollisuuksia kavenneta, eikä kansallisten viranomaisten hallinnollista taakkaa kasvateta suhteettomasti. Siltä osin kuin varainhoitoasetuksen muutokset merkitsevät kansallisille viranomaisille osoitettavia uusia tehtäviä tai velvollisuuksia, tulee näitä koskevien säännösmuutosten olla yksiselitteisiä ja asianmukaisesti perusteltuja. Valtiontalouden tarkastusvirasto pitää edellä mainittuja valtioneuvoston kirjelmässä esitettyjä varainhoitoasetusta koskevia yleisluonteisia näkemyksiä kannatettavina. Valtioneuvoston näkemykset ovat perusteltuja ja ne on tarkastusviraston näkemyksen mukaan syytä ottaa jatkovalmistelussa huomioon.

Valtioneuvoston kirjelmässä on nostettu esille myös yksityiskohtaisempia huomioita, joista useista tarkastusvirastolla on yhtäläinen näkemys. Myös tarkastusvirasto pitää tärkeänä säätää varhaishavainta- ja poissulkemisjärjestelmä EDES:n osalta riittävän pitkästä siirtymäajasta ja ottaa jatkovalmistelun aikana huomioon Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunnossaan tekemät suositukset. Lisäksi Tarkastusviraston käsityksen mukaan saattaa ehdotettu EU-saatavien perintää koskeva säännös valtioneuvoston arvioimalla tavalla laajentaa huomattavasti kansallisten viranomaisten velvollisuuksia ja pitää tärkeänä harkita, tulisiko Komission korvata jäsenvaltioille EU:n saatavien perinnästä aiheutuneet kustannukset. EU-rahoituksen saajien tietojen rekisteröintiin liittyen myös tarkastusvirasto pitää tärkeänä, ettei varainhoitoasetuksessa rajoiteta saajien tietojen keräämisen ja julkaisun osalta kansallisen asiakirjajulkisuuden tai salassapidon toteuttamista. Valtioneuvoston tavoin tarkastusvirasto esittää harkittavaksi, olisiko tarkoituksenmukaisempaa sisällyttää viittaus merkittävän haitan välttämisen (do no significant harm) periaatteeseen varainhoitoasetuksen kaltaisen yleissäädöksen sijasta ja erillisen harkinnan jälkeen sektorikohtaisiin tai toimenpidekohtaisiin säädöksiin.

Eräitä huomioita varainhoitoasetusluonnoksesta

Tarkastusvirasto kiinnittää edellä olevien valtioneuvoston kirjelmää koskevien kommenttien lisäksi huomiota seuraaviin varainhoitoasetuksen suunniteltuihin muutoksiin.

Varainhoitoasetuksen talousarvion toteuttamisen sisäistä valvontaa koskevaan 36 artiklaan lisätyssä alakohdassa on kuvattu hyvin yleisellä tasolla tietojärjestelmää, jonka olisi jatkossa tarkoitus edesauttaa valvonnan toteuttamista tallentamalla ja säilyttämällä sähköisesti tietoja unionin varojen saajista muun muassa lahjonnan, päällekkäisen rahoituksen ja muiden sääntöjenvastaisuuksien ehkäisemiseksi. Käytännössä kyseessä olisi tietojärjestelmä ja henkilörekisteri, jonka asianmukaisuutta tai yhteensopivuutta muun EU-lainsäädännön tai kansallisen lainsäädännön kanssa on saatavilla olevien tietojen pohjalta hyvin vaikea arvioida. Lisäksi esimerkiksi tosialliseksi edunsaajaksi ilmoitetun tai muussa roolissa tietoihin sisällytetyn oikeusturvasta olisi huolehdittava.

Varainhoitoasetuksen artikla 104 koskee komission oikeutta pyytää jäsenvaltioiden toimivaltaisia viranomaisia avustamaan unionin saamisten tiedoksi antamisessa ja perimisessä. Pyynnön vastaanottaneen jäsenvaltion on avustettava komissiota toimittamalla tietoja muun muassa velallisen henkilöllisyydestä, vakavaraisuudesta, virallisesta osoitteesta ja kaikista muista asian kannalta merkityksellisistä seikoista. Varainhoitoasetus antaisi komissiolle oikeuden saada hyvin yksityiskohtaista tietoa jäsenvaltioiden kansalaisista, minkä vuoksi tarkastusviraston näkemyksen mukaan olisi tärkeää tuoda esille tarkempaa tietoa muun muassa kansalaisten oikeusturvasta suhteessa komission tietopyyntöihin.

Artiklassa 134 säädetään tuensaajien posti- ja sähköpostiosoitteita koskevien tietojen säilyttämisestä. Artiklaan ehdotetun lisäyksen mukaan tuen saajien olisi ilmoitettava kaikista posti- ja sähköpostiosoitteidensa muutoksista lähtökohtaisesti viiden vuoden ajan loppumaksun suorittamisesta. Ottaen huomioon tuensaajien määrän voi vaatimuksesta tietokannan ylläpitäjinä toimiville tuenmyöntäjille sekä tuensaajille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa pitää melko suurena.

Lisätietoja antavat:

Johtaja Jaakko Eskola, jaakko.eskola@vtv.fi, 040 731 5403

Tilintarkastuspäällikkö Jari Sanaskoski, jari.sanaskoski@vtv.fi, 0400 872 164